

A MAGYARORSZÁGI MŰSZAKI KÖNYVTÁROSKÉPZÉS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE NAPJAINKIG

Bátfai Imréné

A könyvtárosképző rendszerek kialakulása világsszerte rendkívül egyenlőtlen és lassu folyamat volt, mint ahogyan lassu ütemű volt a könyvtárak fejlődése, a szerteágazó feladatoknak megfelelő differenciálódása is.

A könyvtárosok szakképzése hazai viszonylatban néhány évtizedes multra tekinthet vissza. Az első könyvtárnoki tanfolyamot a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége indította 1898-ban, és tematikája megfelelt az akkori átlagos igényeknek és követelményeknek. A Főfelügyelőség 1913-ig hét tanfolyamot szervezett, a továbbiaknak a világháború vetett véget. A könyvtárosképzés gondolata ezután sem merült feledésbe. 1919-ben elevenedett meg ismét a könyvtárosképzés terve; komoly formában szervezett tanfolyammal akkor foglalkoztak először hazánkban. A Tanácsköztársaság bukása után azonban - a többi jó kezdeményezéssel együtt - ez az ügy is holtpontra jutott. Azután hosszú ideig, néhány továbbképző jellegű tanfolyamon kívül könyvtárosképzéssel egyáltalában nem találkozunk. Figyelemre méltó kezdeményezésként a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok által 1937- és 1938-ban Budapesten szervezett tanfolyamokat említhetjük, és ezzel a hazai könyvtárosképzés történetének csaknem fél évszázadát nagyjából áttekintettük /1/.

A könyvtárosképzés kibontakozása a felszabadulás utáni időkre esik. Az 1945-ben bekövetkezett kulturforradalom keretében lehetőség nyílt arra, hogy a művelődésből addig kizárt tömegek képezzék magukat. A tudás és megismerés forrása lett a könyvtár, s a közművelődési könyvtárak egyre fokozottabb szerepet játszottak az általános műveltség megszerzése iránti igények kielégítésében. Az ipari vállalatok és üzemek 1948. évi államosítása kapcsán a tudományos és szak-könyvtárak tevékenysége iránt ugyancsak nőtt az érdeklődés. A nép-gazdasági tervek megvalósításával rohamos iparosodás vette kezdetét, és párhuzamosan megindult a szakkönyvtárak állományának gyarapítása. Mindkét típusú könyvtárban jelentős mértékben növekedtek a feladatok, melyek ellátására megfelelő képzettséggel rendelkező könyvtárosok beállítására volt szükség.

1948. óta számos kísérlet történt a magyarországi könyvtároskép-

zés optimális kereteinek kialakítására. Ezeknek l e g f ő b b á l l o m á s a i :

- az Eötvös Lóránd Tudományegyetem /ELTE/ könyvtárszakos képzése /1948./;
- a Népművelési Minisztérium 5 hónapos könyvtáros iskolája /1950./;
- a Pedagógiai Főiskolán létesített önálló könyvtárszak /1952./;
- az Országos Műszaki Könyvtár /OMK/ 4 hónapos könyvtárosképző tanfolyamai /1953./;
- az Országos Széchényi Könyvtár /OSZK/ és a tankönyvtárak két-, illetve két és fél éves könyvtárosképző tanfolyamai /1957./;
- a Tanítóképző Intézetek /Szombathely, Debrecen/ népművelő-könyvtárszakos képzése /1963-64./

Elsőnek az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén /majd később az időközben megszüntetett Pedagógiai Főiskolán/ indult meg a f ő l s ő f o k u képzés.

A Könyvtártudományi Tanszéknek az egyetem kereteibe való beiktatása rendkívül fontos elvi szempontból is, mert egyrészt dokumentálja - korábban vitatott - tudomány jellegének elismerését, másrészt lehetővé teszi a többi szaktudományokkal való egészséges együttműködését. Ami az egyetemi könyvtárosképzés jelenlegi helyzetét illeti, az megfelel a közművelődési, valamint a humán gyűjtőkörű szakkönyvtárak igényeinek, de a műszaki könyvtárak differenciált követelményeit nem tudja teljesen kielégíteni. Ennek legfőbb oka, hogy főként humán szakos könyvtárosok kerülnek ki az ELTE Tanszékéről /a könyvtár-természettudományi szakos hallgatók száma jelentéktelen/, akik az oktatás folyamán megismerkednek a könyvtártudomány egészével, azaz a könyvtári munkában nélkülözhetetlen tudnivalókon kívül számos könyvtártudomány-elméleti kérdéssel - levéltári munka, paleográfia stb. -, de a természettudományokat, valamint a műszaki tudományokat csak mint határterületeket érintik. A műszaki könyvtárak szempontjából optimális képzés - azaz könyvtárosi ismeretek és szaktudás egyidejű biztosítása - még megoldatlan az egyetem keretei között /2/. Ilyen rendszerű oktatás a műszaki könyvtárosképzés terén csak az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ két és fél éves könyvtárosképző szaktanfolyamain folyik, amelynek működésére a továbbiakban részletesen kitérünk.

Az egyetemi végzettségű könyvtárosok mellett valamennyi könyvtár típusban szükség van k ö z é p s z i n t ű képzettséggel rendelkező könyvtárosokra is. Ezt a képzési formát visszavetette az a sajnálatos intézkedés, mely 1953-ban megszüntette az 5 hónapos könyvtáros iskolát, a helyébe léptetett könyvtáros gimnázium pedig nem tudott meghonosodni. Az oktatás újbóli beindítását sürgette az ipari tárcáknak 1953/54-ben kiadott utasítása, mely a hozzájuk tar-

tozó üzemek, vállalatok, kutató- és tervezőintézetek számára műszaki könyvtárak létesítését, illetve azok működésének biztosítását írta elő. A szakirodalmi bázis megteremtése és az állomány gyarapítása mellett elsőrendű szempont volt, hogy ezekben a könyvtárakban többnyire szakképzettség nélkül dolgozó, főfoglalkozású könyvtárosok részére tanfolyamot indítsanak /3/. E tanfolyamok szervezését az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ² végezte, és miután 1953. óta látja el az országos viszonylatban felmerülő műszaki könyvtárosképző feladatokat, nem érdektelen, hogy jelentősebb funkcióiról rövid tájékoztatást adjunk:

- országos jellegű tudományos szakkönyvtár;
- a műszaki tájékoztatás központi szerve;
- országos fordítványilvántartási és engedélyező központ;
- műszaki filmilvántartó központ;
- a műszaki-termelési könyvtári hálózat központja.

Ennek keretében a Fejlesztési és Hálózatszervezési Igazgatóság feladata a műszaki-termelési könyvtári hálózatban dolgozó szakkönyvtárosok képzése és továbbképzése, a szaktanfolyamok szervezése és a megfelelő oktató-nevelő munka zavartalan biztosítása.

A MŰSZAKI KÖNYVTÁROSKÉPZÉS KIALAKULÁSA

1. A műszaki könyvtárosképzés első állomásának az OMK 4 hónapos könyvtárosképző tanfolyamát tekinthetjük. A Népművelési Miniszter által kiadott és a könyvtárosi munkakörök képesítéséhez kötéséről szóló 11-1-18/1954.Np.M.sz. utasítás alapján 1953. decemberében indult meg az első 4 hónapos tanfolyam esti és levelező tagozata. 1955-ig ez az oktatási rendszer volt hivatott az ipari tárcákhoz tartozó vállalatok és üzemek műszaki könyvtárosainak elméleti, de elsősorban gyakorlati jellegű képzését biztosítani. A több ízben megrendezett tanfolyamokon nagy számban megtalálhattuk a felsőoktatási intézmények, a mezőgazdasági- és akadémiai hálózathoz tartozó könyvtárak dolgozóit is nyilvánvalóan azért, mert a könyvtárosképzés a műszaki területen folyt a legrendszerezesebben.

A tanfolyamokon heti 5 órában voltak előadások, összesen 80-85 óraszámmal. A levelező tagozat hallgatói részére havonként egy ízben szervezett az OMK konzultációkat, különös tekintettel a gyakorlati foglalkozásokra. A képzés tartalmi követelményeit az OMK dolgozta ki és a Műszaki Könyvtári Tanács jóváhagyásával a könyvtárosok az alább felsorolt tárgykörökben hallgattak előadásokat:

² 1962-ig: Országos Műszaki Könyvtár /OMK/.

- állománygyarapítás;
- feldolgozó munka /katalógusok, címleírás, szakozás/;
- könyvtári raktározás - könyvtári berendezések;
- olvasószolgálat - könyvtári propaganda;
- műszaki tájékoztatás - dokumentáció;
- nyomdai ismeretek;
- könyvtári hálózatok - egyes nagykönyvtárak munkájának ismeretése.

Az elhangzott előadások alapján az oktatók jegyzeteket állítottak össze, melyek az OMK kiadásában jelentek meg.

Az oktatási időszak alatt a tanfolyamoknak összesen mintegy 300 könyvtáros hallgatója volt, akik számára 1954-55 között tartottak képesítő vizsgákat.

A könyvtártechnikai alaptudással rendelkező könyvtárosok számára az OMK több ízben szervezett továbbképző tanfolyamot. A tervek megvalósítását késleltették ugyan az 1956-os ellenforradalmi események, de 1957-1961 között rendszeres előadás-sorozatok tartottak az OMK-ban. A tematikát - főbb vonásokban - az alábbi ismeretanyagok képezték:

a/ Műszaki könyvtárosi továbbképző tanfolyamon:

- ETO szakozási kérdések;
- tárgyszórendszerek kialakítása és használata;
- a műszaki könyvtárosok tervezési és adatszolgáltatási rendszere;
- időszerű feladatok a műszaki könyvtárban;
- mikrokártyák és mikrofilmkártyák alkalmazási lehetőségei.

b/ Dokumentációs továbbképző tanfolyamon:

- műszaki fejlesztés és műszaki tájékoztatás;
- a szovjet vállalati műszaki információs irodák munkájáról;
- a folyóirat-irodalom szerepe a tudományos eredmények közreadásában, a dokumentáció szemszögéből;
- a szabadalmak dokumentációs feltárásának módszere és lehetőségei;
- a vállalati dokumentáció keretei és lehetőségei;
- a dokumentáció időszerű kérdései /4/.

Különbözeti képesítő vizsgák

A hivatkozott 11-1-18/1954.Np.M.sz. rendeletet később módosította a 148/1962. /M.K.15./ M.M.sz. utasítás, mely lehetővé teszi mindazok számára, akik az OMK négy hónapos tanfolyamát elvégezték, hogy különbözeti vizsgával középszintű műszaki könyvtárosi szakképesítést szerezzenek.

A különbözeti vizsgák tartalmi követelményei szempontjából nem közömbös, hogy az OMK vizsgával rendelkezők zöme azóta is gyakorló könyvtáros, és a tételek összeállításában azok a tárgyak szerepelnek, melyekből a hallgatók annak idején nem vizsgáztak, de jelenleg is követelmény:

- bibliográfia;
- technológiai ismeretek;
- osztályozás;
- politikai gazdaságtan;
- idegen nyelv;
- gépirás.

Fentiek alapján eddig kb. 70 OMK vizsgával rendelkező könyvtáros tett kiegészítő képesítő vizsgát, és ebből 63 fő a műszaki-termelési könyvtári hálózat területéről került ki. A rendelet értelmében az OMKDK 1971. december 31-ig szervez különbözeti képesítő vizsgákat, amennyiben a jelentkezők száma ezt megkívánja.

2. A KÉT ÉVES MŰSZAKI KÖNYVTÁROSKÉPZŐ SZAKTANFOLYAM

A könyvtárosi munkával szemben támasztott igényeket egyre kevésbé elégítette ki a négy hónapos tanfolyam oktatási módszere és tartalmi követelménye. A műszaki fejlesztés megvalósításában a könyvtárakra háruló feladatok ellátására olyan sokoldalú, művelt, önálló könyvtárosok képzésére volt szükség, akik jártasak a szakkönyvtári munka elméleti és gyakorlati kérdéseiben; megfelelő tárgyi tudással rendelkeznek azon a speciális területen, melynek ellátására a könyvtárat létrehozták; ismerik szakterületük problémáit, s képesek megoldani az ebből adódó feladatokat, azonkívül a könyvtárosi hivatáshoz megfelelő érzékkel is rendelkeznek.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács által jóváhagyott tematika kialakítása fenti szempontok figyelembevételével, valamint az előzetes könyvtárosi gyakorlat feltételezése alapján történt. Ennélfogva a Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya^{*} szakmai felügyelete alatt indított két éves szak-

^{*} 1959-től: Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ /OSzK-KMK/ Oktatási Osztálya.

tanfolyamokra csak érettségizett, f ő f o g l a l k o z á s u könyvtárosokat vettek fel. A könyvtár típusonként egységes képzés ki-terjesztésére, az OSzK mellett ekkoriban kerültek kijelölésre a tan-
könyvtárak is: 5 megyei könyvtár /Baranya, Borsod, Csongrád, Hajdu, Veszprém/; a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár /FSzK/; az Országos Or-
vostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ /OOKDK/; az Országos
Műszaki Könyvtár /OMK/.

Elsőnek, 1957-ben a megyei könyvtárakban, ezt követően Budapes-
ten az OSzK és FSzK-ban, majd a Szakszervezetek Országos Tanácsánál
/SzOT/ indult meg a két éves közművelődési-, továbbá az orvosegész-
ségügyi könyvtárosképző tanfolyam az OOKDK-ban. E kérdéses körhöz
tartozik, hogy a közművelődési könyvtárosképzés feladatait 1963-
ill. 1964-ben átvette a Szombathelyi és Debreceni Tanítóképző Inté-
zet, az OSzK pedig társadalomtudományi tagozaton indított tanfolya-
mot 1966-ban. Az OMKDK - mint kijelölt tankönyvtár - 1959-ben szer-
vezte az első két éves műszaki könyvtárosképző szaktanfolyamot a mű-
szaki-termelési könyvtári hálózatban dolgozó könyvtárosok részére.
Megindult a rendszeres jegyzetírás, és az oktatási anyagokat részben
az OSzK, részben az OMKDK adta ki. A hetenként 8 órában megtartott
előadásokon átlag 25 fő részvétele mellett az alább ismertetett
tárgykörökben folyt az oktatás:

- ideológiai-politikai ismeretek
/dialektikus és történelmi materializmus - gazdaságpolitika -
művelődéspolitikai/;
- könyvismeret;
- könyvtártan;
- címléírás, osztályozás;
- technológiai ismeretek.

A kötelező tantárgyak között szerepelt ezenkívül - önálló tanu-
lás mellett - az idegen nyelv és gépirás. A hallgatók félévenként
vizsgáztak, és a IV. félév végén képesítő vizsgával fejezték be ta-
nulmányaikat.

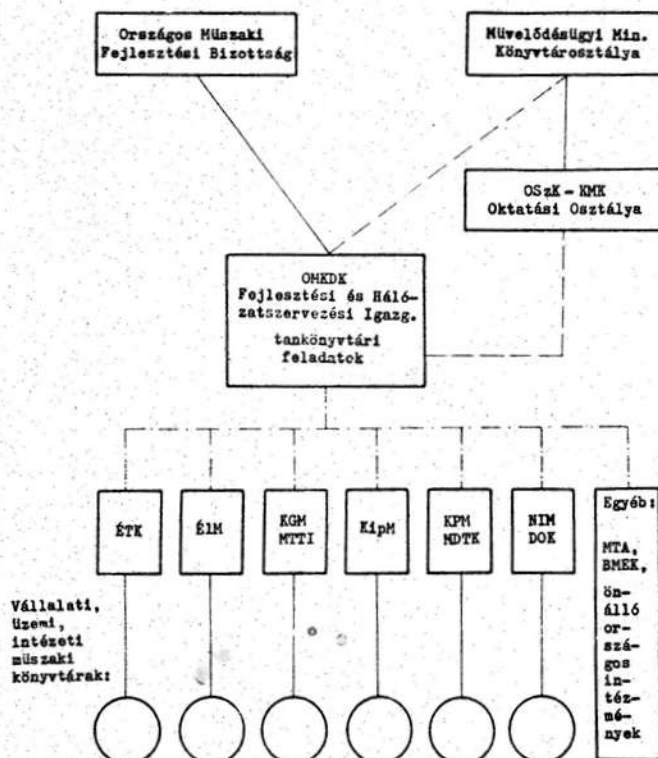
A pontosság kedvéért megjegyezzük, hogy az OMKDK - saját háló-
zatán kívül - jelenleg is ellátja a műszaki felsőoktatási és a Ma-
gyar Tudományos Akadémia /MTA/ hálózatához tartozó, valamint egyet-
len hálózathoz sem sorolható, de műszaki-természettudományos szak-
területen elhelyezkedő könyvtárosok képzését. A tervek szerint jövő
évben csatlakoznak a mezőgazdasági könyvtári hálózathoz tartozó
könyvtárosok is, a szakosítottan kötelező tárgyak oktatását azonban
az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ fogja
ellátni.

A tankönyvtár feladata továbbá a műszaki-termelési könyvtári
hálózat területén az alközpontok által évente megrendezendő alapfo-
ku könyvtárosképző tanfolyamok irányítása és a vizsgáztatásban való
közreműködés.

Eddigiek szerint az OMKDK által ellátandó oktatási terület áttekintését az 1.sz. ábra szemlélteti.

1.sz. ábra

Az OMKDK Szakkönyvtárosképző Tanfolyam helye a műszaki-termelési könyvtári hálózatban, valamint az ellátandó oktatási terület áttekintése

JELMAGYARÁZAT: --- = ellátandó oktatási terület
 === = felügyelet
 - - - - = szakmai felügyelet / funkcionális irányítás/

- ÉTK = Építésügyi Tájékoztatási Központ
 ÉIM = Központi Élelmiszeripari Kutató Intézet Könyvtára,
 Élelmiszeripari Hálózati Alközpont
 KGM MTTI = Kohó- és Gépipari Minisztérium Műszaki Tudományos Tájékt. Intézet
 KipM = Könnyűipari Minisztérium Iparfejlt. Főoszt. Dokumentációs Csoport
 KPM MDTK = Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium Műszaki Dokumentációs és
 Tájékoztatási Központ
 NIMDOK = Nehézipari Minisztérium Műszaki Dokumentációs és Fordító Iroda

3. A KÉT ÉS FÉLÉVES MŰSZAKI KÖNYVTÁROSKÉPZŐ SZAKTANFOLYAM

Az 1954.évi rendeletet módosító és a könyvtárosi munkakörök képesítéshez kötéséről szóló 148/1962. /M.K.15./ M.M.sz. utasítás érvénybe lépése megerősítette a könyvtárosképző szaktanfolyamok jogi helyzetét, majd sor került a pénzügyi keretek rendezésére. 1963-ig a kiadásokat állami költségvetésből fedezték, a 104/1963. /M.K.1./ M.M.sz. rendelet megjelenésével a fenntartási terheket önköltséges alapon kell biztosítani.

A tanulmányi időnek két és fél évre emelésével lehetőség nyílt a tartalmi követelmények fokozására, és sor került az ismertetett szaktárgyaknak elmélyültebb elméleti és intenzívebb gyakorlati jellegű oktatására.

Az egyidejűleg kiadott Ideiglenes tanterv és utasítás /5/ n é g y irányu s z a k o s o d á s programját tartalmazza oly módon, hogy az öt félév anyagából három félév anyaga azonos a közművelődési könyvtáros tanfolyamokéval:

- közművelődési;
- társadalomtudományi;
- műszaki- és természettudományi, valamint
- orvosi- és egészségügyi szak.

Az OMKDK az 1962/63. tanévtől a műszaki és természettudományi szakon fenti tantervben előírtak szerint folytatta oktató-nevelő munkáját előbb csak esti, majd az 1964/65. tanévtől levelező tagozaton is.

Esti tagozaton az előadások hetenként egyszer, félévenként átlag 120 óraszámmal, levelező tagozaton pedig a félévek során három alkalommal két napos levelező és egy alkalommal egy napos fakultatív vizsgaelőkészítő konzultációkat tartottak, átlag 50 óraszámmal.

Tanulmányi szabadság tekintetében kialakult gyakorlat, hogy a munkaadók - a könyvtárosképző szaktanfolyam elvégzésére javasolt dolgozó részére - munkaidőkedvezményt biztosítanak a kötelező előadások látogatására, tanulmányi kirándulásokra, valamint a félévi- és képesítő vizsgákra.

A képesítő vizsga tétteleit - hasonlóan a két éves szaktanfolyaméhoz - az Ideiglenes tanterv és utasítás az alábbiak szerint írja elő:

- ideológiai-politikai ismeretek /dialektikus és történelmi materializmus/;
- könyvtártan;
- könyvismeret /tájékoztató munka/;
- záródolgozat minősítése.

A műszaki könyvtárosképző szaktanfolyamon végzett hallgatók a 148/1962. /M.K.15./ M.M.sz. utasítás alapján középfoku szakképesítést szereznek, mely a 129/1964. /M.K.12./ M.M.sz.rendelet értelmében - könyvtárosi végzettség szempontjából - azonos értékű az 1963/64-ben szervezett tanítóképző intézetekben nyert képzéssel.

A tanfolyamot végzett műszaki könyvtárosnak tehát teljes áttekintéssel kell rendelkeznie a könyvtári munka elméleti és gyakorlati fázisairól, hogy képes legyen önállóan ellátni a szakterületen felmerülő differenciált feladatokat, beleértve a könyvtárvezetést is /6/.

A KÉT ÉS FÉLÉVES MŰSZAKI KÖNYVTÁROSKÉPZŐ SZAKTANFOLYAM TANTERVÉNEK MÓDOSÍTÁSA

A műszaki tudományok és a technika területén bekövetkezett forradalmi fejlődés, a közismert "szakirodalmi áradat" megnövelte a tájékoztató munka iránti igényeket, és kielégítésük újszerű ismeretek elsajátítását követeli meg korunk szakkönyvtárosaiktól.

A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárostálya - az OSZK-KMK, az OMKDK, valamint az érdekelt tárcák szakembereinek bevonásával - 1965. tavaszán felülvizsgálta a tematikát, és a hagyományos tantárgyi tagolást megtartva, a műszaki könyvtárosképző szaktanfolyamok számára módosított programvázlatot adott ki.

A tanterv módosításának alapját képezi, hogy nemcsak a harmadik, hanem már az első félévtől szakosodik, és szem előtt tartja a szakkönyvtárak differenciált igényeit. A könyvtárosképzésben ugyanis nem a könyvtári műveletek azonossága, hanem az ellátandó szakterület áttekintése és tájékoztató apparátusának alapos ismerete az elsődleges követelmény. A módosítás fő irányai tehát elsősorban az egyes tantárgyak oktatási arányainak megváltoztatásában: bővítésében illetve csökkentésében tükröződnek. Előtérbe kerültek a műszaki dokumentumok ismeretének, a szakirodalom feltárásának és szolgáltatásának elsajátítását szolgáló tárgyak, és kevesebb órászámmal szerepelnek a "hagyományos" könyvtárosi ismeretek /pl. címleírás/. Nagyobb súlyt helyez az új tanterv az ipar- és gazdaságpolitika tárgykörének elsajátítására; bővült továbbá a könyvtárban anyaga az újszerű könyvtártechnikai berendezések, lyukkártya-rendszerek ismereteivel.

Ezenkívül rendkívül jelentős a kötelező nyelvtanítás bevezetése, és a képező vizsga tárgyak közé történő besorolása. Az oktatók és a hallgatók előtt egyaránt ismert tény, hogy a könyvtárosi tevékenység ugyyszólván lehetetlen megfelelő nyelvtudás nélkül, tekintve, hogy a munka tárgya maga a dokumentum: különösen áll ez a szakkönyvtárakra, melyeknek anyaga elsősorban idegen nyelvű.

A könyvtárban előforduló írásbeli munkák elvégzéséhez szükséges gépirási gyakorlat megszerzését a tanterv önálló tanulás mellett ir-

ja elő. A vizsgára való felkészülés gyakran nehézséget okoz a fiatal /gimnáziumot végzett/ hallgatók számára. A tankönyvtár igénykutatás alapján konzultációk megtartását kezdeményezi, hogy az írógép kezelésének, használatának, valamint a gépirás technikájának elsajátítását elősegítse, és gyakorlatok végzésére is lehetőséget nyújtson.

Az 1966/67. tanévben induló esti- és levelező tagozaton a műszaki könyvtárosok képzése már a módosított tematika beiktatásával folyik. Esti tagozaton három idegen nyelv oktatására került sor: angol, német és orosz. /Francia nyelvet - a jelentkezők elenyésző száma miatt - a hallgatók egyénileg tanulnak./ Oktatási segédletként a német és orosz nyelvet tanuló hallgatók a Tanuljunk nyelvet című sorozat, az angol nyelvet tanulók az Essential English c. tankönyv megfelelő köteteit használják. A nyelvtanítás eredményességének fokozására a tanfolyam hanglemeslecekét és magnetofont is biztosított.

Az 1967. év közepén végző, jelenleg IV. féléves, esti és levelező tagozatos hallgatók tanulmányaikat részben még a régi tanterv alapján fejezik be.

A tartalmi színvonal emeléséhez kapcsolódóan még néhány szót kell szólni a szemléltető oktatás helyzetéről. Ismeretes, hogy minden oktatási rendszerben ez a módszer egyre inkább tért hódít, és a műszaki könyvtárosképzésben is bevezetésre került még a módosított program kiadása előtt.

A BMEK-el kötött szocialista szerződés alapján - a Budapesti Műszaki Egyetem filmvetítő termében - a hallgatók oktatófilmeket láthatnak. Alkalmanként részt vesznek diafilm-vetítéssel egybekötött előadásokon is. Látogatásokat tesznek tudományos szakkönyvtárakban, valamint üzemi műszaki könyvtárakban. Ez utóbbi alkalmakkor nemcsak könyvtárosi tapasztalatcsere nyílik lehetőség, hanem az egyes üzemrészek, gyártási folyamatok megtekintése révén tudásukat a technológiai ismeretek terén is gyarapíthatják.

A mai értelemben vett szakkönyvtáros illusztrálására már nem lenne alkalmas a raktár homályos sarkában meghúzódó "könyvmoly". A műszaki fejlesztés szolgálatába állított könyvtáros kilépett a könyvtár falai közül, hogy közreműködjék az üzemeknek, kutató- és tervezőintézeteknek a tudományt termelő erővé alakító munkájában. Ez a körülmény teszi egyre inkább megbecsülte és fontossá a könyvtárosi hivatást korunk társadalmi életében.

Az eddigiekben vázolt maximális képzési igények kielégítése a tanfolyam keretein belül meglehetősen nehéz. Miután hasznosnak bizonyultak a hazai viszonylatban megrendezett tanulmányutak a hallgatók látókörének bővítése és műveltségi színvonalának emelése céljából, a tapasztalatcsere látogatásokat kiterjesztette a tankönyvtár néhány szocialista állam könyvtári-dokumentációs szervezeteire is. A külföldi tanulmányutakon a hallgatók nagy számban vettek részt, bár a költségeket - eltekintve a tanfolyam szerény hozzájárulásától - egyénileg viselték.

A könyvtáros hallgatók 1965. tavaszán Lengyelországban /Krakkó: Jagelló Egyetem Könyvtára, Krakkó város Központi Könyvtára, Wawel, Wieliczka-i sóbánya stb./; 1966. áprilisában pedig a Német Demokratikus Köztársaságban /Berlin: Informationszentrale Bauakademie, Deutsche Staatsbibliothek/ jártak; megtekintettek ezenkívül néhány világhírű kulturális intézményt is /Pergamon Museum, Staatsoper/; meglátogatták Potsdam történelmi nevezetességi helyeit /Cecilienhof, Sanssouci kastély stb./.

A jövő tervei között szerepel egy nagyobb szabású külföldi tanulmányut szervezése a Szovjetunióba; ennek megvalósítása elsősorban a könyvtáros hallgatók anyagi lehetőségeitől függ.

A tanulmányutak rendezésénél nem mellőzhető szempont a szocialista embertípus kialakításának jelentősége sem. A könyvtárosképző tanfolyamokra különböző szakterületekről bekerült hallgatók között - a közös és élménydús programok során - baráti kapcsolat szövődik, növekszik a kollektív szellem, mely a későbbiek során az együttműködésben gyümölcsözőtően érezteti hatását.

A MŰSZAKI KÖNYVTÁROSKÉPZŐ SZAKTANFOLYAM EREDMÉNYEI TOVÁBBKÉPZÉSI TERVEK

Érdekeltek körök részéről régóta általános panasz a könyvtárak szakképzett munkaerőhiánya. Az üzemi műszaki könyvtárakban is folyamatosan bevezetésre kerülő könyvtártechnikai berendezések, kézi lyukkártyarendszerek alkalmazása munkaidő-megtakarítást eredményez ugyan, de emellett létszámfejlesztésre is szükség van.

Ami a műszaki könyvtárosok létszámfejlesztési kérdését illeti, a képzés statisztikai adatai jelentős előrehaladásról tanuszkodnak.

Az OSzK-KMK Oktatási Osztálya részéről VADÁSZ Ferencné /7/ a könyvtárosképző szaktanfolyamok egészével foglalkozó cikkében többek között megállapítja: "1957-től 1965-ig 1113 könyvtáros nyert képesítő oklevelet, ill. bizonyítványt. A képesítettek közül 779 köznevelődési és 334 szakkönyvtáros volt."

Penti adatokból kiindulva kitűnik, hogy az 1957-1965. között képesítő vizsgát tett 334 szakkönyvtáros közül 169 fő a műszaki könyvtárosképző tanfolyamokról került ki. Az 1966. év júliusában képesített 51 könyvtárost is figyelembe véve, 1957-1966. között összesen 220 fő szerzett szakképesítést az OMKDK könyvtárosképző szaktanfolyamain.

Ha az 1957-1966-os időszakban kiképzett műszaki könyvtárosok létszámadatait összevetjük az 1966/67. tanévben indult tagozaton tanuló hallgatók számaival, a fejlődés szembeszökő /lásd 1.sz.táblázat/.

főlév		Összes órák száma	
		esti	lev.
Tanítás és műszaki fejlesztésközi tudományos tanácsadói együtt-		40	16
Gazdasági pol			
Környezeti képzése, konzultáció, szemináriumok/		90	40
Ciklusos oktatás	-	115	54
Időkorlatok, folyamatos tájékoztatási gyakorlati apparátusának, Tanulmányi látnak, a gépesítéseknek megismerésére		155	72
-		20	8
1. Általános biológiai ismeretek		40	16
		150	40
		-	-
Összesen:		610	
Összesen:			246

2.sz. táblázat

Szakterület	1957-1966-ig képesített könyvtárosok száma	Az 1966/67.tanév létszámadatai				
		I.évf. I.félév			II.évf. II.félév	
		esti A.cs.	tagozat B.cs.	levelező tagozat	esti tagozat	levelező tagozat
ÉM	13	-	-	-	1	-
ÉLM	9	1	3	1	1	-
KGM	61	10	7	7	9	3
KPM	6	-	1	-	-	1
KipM	11	1	1	1	1	-
NIM	33	2	6	8	9	4
OMKDK	36	3	4	4	5	5
BMEK	16	5	1	4	2	2
MTA	5	2	1	-	1	-
Egyéb	30	6	10	6	13	5
		30	34	31	39	23
1957-1966-ig képesített összesen: 220 ²						
1966/67.tanév. I.féléves hallg.létszámadata:		95				
1966/67.tanév IV.féléves hallg.létszámadata:		62				

ÖSSZESÍTÉS

1957-1966-ig /10 év/ képesítést nyert 220 fő = kb.évi 22 kvtáros

1967-ben várható: 62 fő

1959-ben várható: 95 fő

1967-1969-ig /3 év/ várhatóan képesítést nyer 157 " = " " 52 "

² Ebből 70 különbözőeti képesítő vizagás.

A műszaki könyvtárosok továbbképzése az OMKDK-ban az utóbbi években meglehetősen háttérbe szorult; rendszeres előadássorozatok nem voltak. Az OMKDK oktatási tervébe felvette a továbbképző jellegű előadások beindítását, s e céltanfolyamok tematikájában szerepel többek között:

- a dokumentáció gépesítése - a könyvtári dokumentációs munkában használható kézi lyukkártyák ismerete;
- könyvtári dokumentációs kérdések;
- dokumentációs továbbképzés;
- osztályozás-szakozás; az új kiadásu, magyar nyelvre lefordított ETO 5 és 6 főosztályának ismertetése;
- a reprográfia korszerű módszerei;
- az állományellenőrzés és selejtezés kérdései stb.

Minden ország gazdasági életében az iparfejlesztés kulcskérdés, és ennek gyakorlati keresztülvitelében könyvtárosok és dokumentalisták szoros együttműködésére van szükség. A könyvtárosnak - a szakirodalom tárolásán és rendelkezésre bocsátásán felül - egyik súlyponti feladata, hogy tervszerű állománygyarapítással igyekezzék nyomonkövetni a tudományos és technikai fejlődést; a dokumentalista érteli az információkat hordozó dokumentumokat, és megfelelő tájékoztatási anyagot produkál az érdekelt szakterület számára. A könyvtárosképzés mellett tehát elsőrendű feladat a tájékoztatási szakemberképzés fejlesztése. Az önálló dokumentalistaképzés rendszerének kialakítása már az 50-es évek vége felé felmerült. Az OMK is szervezett céltanfolyamokat, de a rendszeres képzés csak 1964-ben indult meg az ELTE Könyvtártudományi Tanszékén. Az egyéves, felsőszintű dokumentalistaképző tanfolyam a legkülönbözőbb tudományágak számára képeztek szakembereket - s bár a tanfolyam jelentősége vitathatatlan - a speciális képzés szempontjából az eredmények mégsem nevezhetők kielégítőnek /8/.

A speciális képzés kialakítására az OMKDK olyan dokumentalistaképző tanfolyam tematikáját dolgozta ki, amely lehetővé teszi a műszaki és természettudományi képzettséggel rendelkező szakemberek /mérnökök, technikusok/ bevonását a szakirodalmi tájékoztató munkába. E két éves időtartamra tervezett, kiegészítő képzési formának a szakmérnöki tanfolyamok keretében történő beiktatására a Budapesti Műszaki Egyetemmel tárgyalások folynak. Az érdekelt szervek hathatósabb támogatása a kérdés gyorsabb megoldását segítené elő.

I R O D A L O M

- /1/ MÓDIS László: Könyvtári szakképzésünk néhány kérdése. Könyv és könyvtár. Könyvtártudományi és bibliográfiai tanulmányok és közlemények 1. /A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve./ Bp. 1958. Tankönyvk. 21-46.p.
- /2/ Az egyetemi könyvtárosképzésről. Vita.-BARANYAI Antal - A Könyvtáros, 8.évf. 12.sz. 1958. december, p. 899-900.
- /3/ BALÁZS Sándor - JÁNSZKY Lajos: Kiegészítő műszaki könyvtárosi ismeretek. Bp. 1962. 81 p. /A könyvtárosképzés füzetei./
- /4/ Műszaki könyvtárosok képzése és továbbképzése.- JÁNSZKY Lajos - Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója, 1958. 2.sz. p. 15-21.
- /5/ Ideiglenes tanterv és utasítás a 148/1962. /M.K.15./ M.M.sz. utasítás alapján szervezett középfoku könyvtárosi szakképesítést nyújtó két és féléves szaktanfolyam esti- és levelező tagozatai számára. Bp. 1963. Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, 7 p.
- /6/ A műszaki könyvtárosképzés helyzete Magyarországon. - SZEPESEVÁRY Tamás - Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 12.k. 9-10.sz. 1965.november-december, p.805-810.
- /7/ A könyvtárosképző szaktanfolyamok jövője. - VADÁSZ Ferencné - OSzK Híradó, 8.évf. 7-8.sz. 1965. augusztus, p. 156-157.
- /8/ A műszaki szakirodalmi dokumentáció oktatásának jelenlegi helyzete Magyarországon. - SZENTMIHÁLYI János - Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 12.évf. 7.sz. 1965. július, p. 539-549.

Mrs. BÁRTFAI I.: Origins and recent developments in the training of technical librarians in Hungary

During the past two decades several attempts were made in Hungary to establish various systems for the training of librarians. The report reviews the phases of this development, with a special eye on the training of technical librarians. A 2 1/2 year course for training the staff of research libraries and technical libraries is being organized since years by the Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre. The evening section and the correspondence section of this special course provide knowledge in library /documentation/ technique and in special fields of science and technology simultaneously, to meet the differentiated demands of technical libraries. Starting with the year 1966/67, the curriculum has been extended. The modifications are mainly reflected in changing the proportion of the various subjects: the practical use of technical documents, the abstracting and reviewing of special literature, the documentation services have come to the foreground, while the weight of the traditional phase of librarianship has diminished. Audio-visual training is being introduced to a greater extent, and greater stress is laid on visits to libraries both in Hungary and abroad. A qualified special librarian has to have a full survey of the theoretical and practical phases of library work, in order to be able to fulfill independently all the differentiated tasks arising in this special field, including that of the library director's.

ооо

БАРТФАЙ И.: Формирование и развитие подготовки технических библиотекарей в Венгрии до нынешнего времени

В протяжении последних двух десятилетий в Венгрии было сделано много попыток создать надлежащую систему подготовки библиотекарей. В данной статье изложены этапы развития дела образования с особым учетом подготовки технических библиотекарей. В настоящее время Государственная Техническая Библиотека и Центр Научно-Технической Информации ВНР проводят специальные курсы по подготовке библиотекарей технических библиотек. Продолжительность курсов два с половиной года. Вечерние и заочные курсы - учитывая дифференцированные запро-

сы технических библиотек - обеспечивают освоение библиотечарских, документационных и специальных знаний. Начиная с 1966/67 учебного года введена расширенная тематика, суть которой отражается в изменении соотношения объемов отдельных дисциплин. На передний план выдвигается усвоение знания технических документов, поиска технической литературы, справочно-библиографической службы причем меньше часов посвящается усвоению традиционных библиотечарских знаний. Намечается постепенное внедрение аудиовизуального обучения и уделяется больше внимания посещениям, экскурсиям в стране и поездкам за границу с целью обмена опытом.

Квалифицированный библиотечарь должен обладать специальными знаниями в области теоретических и практических фаз библиотечной работы, чтобы самостоятельно выполнять задачи в этой специальной области, включая и руководство библиотекой.

++ ++

Frau BARTFAI, I.: Ursprung und Entwicklung technischer Bibliothekare in Ungarn

In den letzten zwei Jahrzehnten wurden in Ungarn zahlreiche Schritte unternommen um die Ausbildung von Bibliothekaren zu organisieren. Die Abhandlung vermittelt eine Übersicht der verschiedenen Entwicklungsstadien des Ausbildungssystems unter besonderer Berücksichtigung der Ausbildung von technisch-wissenschaftlichen Fachbibliothekaren, welche gegenwärtig in der Ungarischen Technisch-Wissenschaftlichen Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum im Rahmen eines von zweieinhalb Jahren Fachkurses erfolgt. Um den differenzierten Forderungen der technisch-wissenschaftlichen Bibliotheken zu entsprechen, wurde ausser dem normalen Lehrgang ein Abendkurs eingesetzt, sowie das Fernstudium ermöglicht, um die gleichzeitige Erwerbung von bibliothekarischen /Dokumentations-/ Kenntnissen und Fachkenntnissen zu sichern. Vom Lehrjahr 1966/67 beginnend wurde

die Thematik des Kurses erweitert und damit wurden auch die Proportionen der einzelnen Fächer verändert. Das Hauptgewicht liegt jetzt auf Kenntnissen über die Bearbeitung von Dokumenten und über die Dienstleistungen der Dokumentationsstellen; die traditionellen Aufgaben des Bibliothekars werden in reduzierter Stundenzahl unterrichtet. Die audio-visuelle Methoden und Geräte des Unterrichts werden in zunehmendem Masse eingeführt. Die Ungarische Technisch-Wissenschaftliche Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum als zentrale Lehranstalt für technisch-wissenschaftliche Fachbibliothekare legt auch grösseres Gewicht auf Studienbesuche in inländischen und ausländischen Bibliotheken zwecks Erfahrungsaustausches. Das Ziel ist, dass die diplomierten Fachbibliothekare eine vollständige Übersicht über das Fachbibliothekswesen bekommen und die theoretischen und praktischen Phasen der Bibliotheksarbeit vollkommen beherrschen um die differenzierten Aufgaben von Fachbibliothekaren, auch die Bibliotheksleitung inbegriffen, erfolgreich lösen zu können.

::':::